Reformatie
bulletin

raad van kerken in nederland

oecumenisch bulletin 2/2016

Wat spreekt 1

Kerk heeft impasse nodig 2

Reformatie uitdaging protestant en katholiek 4

De liefde van Christus laat ons geen rust 5

Oecumenische situatie in Duitsland 6

Wat verbindt 7

Jubileum Reformatie 8

De Orthodoxe Kerk in Nederland 9

De kracht van de invitatie 10

Kernwoorden uit de islam 11

Skypen met Damascus 12

Wat raakt 13

Dilemma's rond euthanasie bij dementie 14

Veranderingen bij raden 16

Berichten uit de lokale oecumene 17

Werk en welvaart van morgen 18

Wat komt 19

Vredesweek #50: Vrede verbindt 20

De levende God, dat raakt! 21

Keuzes bepalen financiële ruimte 22

Internationale berichten 23

Column: Een vreemdeling in Jeruzalem is geen vreemdeling meer 24

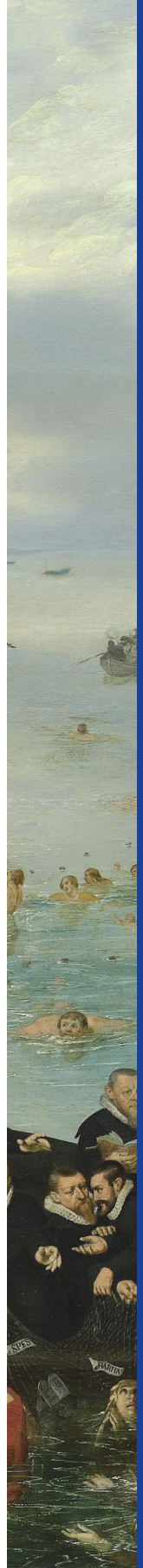

Colofon

Raad van Kerken in Nederland

secretariaat	Kon. Wilhelminalaan 5 3818 HN Amersfoort
telefoon	033 4633844
alg. secretaris	ds. Klaas van der Kamp
e-mail	rvk@raadvankerken.nl
website	www.raadvankerken.nl
iban	NL09 INGB 0000 5598 39 tnv Stichting Vrienden van de Raad van Kerken in Nederland

Oecumenisch Bulletin

eindredactie	Beppie van Laar, Raad van Kerken in Nederland, Kon. Wilhelminalaan 5, 3818 HN Amersfoort; e-mail: rvk@raadvankerken.nl
medewerkers	Frank Bosman, Ruan Crew (pag. 10), Geert van Dartel (pag. 5 en 6), Margriet Gosker, Trinus Hoekstra (pag. 18), Klaas van der Kamp, Jaap van der Linden (pag. 17), Harry Mintjes (pag. 11), Hendro Munsterman, Nienke Nieuwenhuizen, Edwin Ruigrok (pag. 20), Jan Albert Visscher (pag. 22), Theo van der Voort (pag. 9), Geesje Werkman (pag. 21)
foto's	Rijksmuseum Amsterdam (omslag), Arjan Broers (pag. 3), Nederlands Dagblad (pag. 4), Dio van Maaren (pag. 8 en 9 boven, 15, 22), Antonio D'Ambrosio (pag. 18), Len Munnik (pag. 20), Frank Bosman(pag. 24), Raad van Kerken
vorm omslag	Marijke Kamsma - bliksemzwart.nl

Bij de omslag

Met een druk bevolkte voorstelling gaf de schilder Adriaen van de Venne al in 1614 commentaar op de religieuze en politieke situatie van zijn tijd. Hij schilderde een rivierlandschap met protestantse gelovigen op de linkeroever en katholieke ertegenover. In de rivier zelf drijven bootjes van beide gezindten. De opvarenden proberen zielen uit het water te vissen. De oplettende kijker zal al snel in de gaten hebben naar welke richting de voorkeur van de schilder uitging.

Wat spreekt

Mensen die de Westerkerk in Amsterdam niet binnengaan, komen de herinnering aan de religie tegen op het plein voor de kerk. Een snackverkoper liet zich inspireren door Michelangelo en gaf er een eigen draai aan.

Kerk heeft impasse nodig

De krimp van de kerk is nodig als het begin van verandering. 'Geloof begint Bijbels gesproken met het inzicht in een impasse te verkeren en richting nodig te hebben.' Dat schrijft Erik Borgman in zijn jongste boek 'Waar blijft de kerk?'

Borgman verwijst in zijn boek naar de blinden die in Jericho Jezus begroeten met de woorden: 'Kyrie eleison'. Een zelfde houding van afhankelijkheid van de Heer past de mensen van de kerk in deze tijd.

Borgman typeert zijn boek als een uitgave over 'kerkopbouw in een tijd van afbraak'. De kerk krijgt een ander karakter. Kerkgebouwen worden afgestoten. Maar dat impliceert allerminst dat de kerk als 'teken en instrument' uit de tijd verdwijnt. Zoals 'het huis van David' vroeger al als metafoor werd gebruikt, niet voor een stenen paleis, maar voor de familie van David, zo blijft er heden ten dage een groep van mensen als huis van de Heer aanwezig. Ze zijn zout en licht in de samenleving.

Borgman stelt voor de berichten over krimp en afbraak 'als een list van de heilige Geest' te beschouwen. De kerk ondergaat een loutering en zal zich misschien in een andere gedaante handhaven. Dat kan een vorm zijn die we zelf minder voor de hand vinden liggen. De kerk is er immers niet in de eerste plaats om onze behoeften te bevredigen. God woont niet in onze overtuigingen. De kerk is een initiatief van God en doorstaat de tijden. Mensen moeten hun planmatige aanpak laten varen, meent de hoogleraar publieke theologie, om opnieuw te luisteren naar wat God in de concrete situatie vraagt. 'Je zou kunnen zeggen, dat het tot de eigenheid van de kerk behoort dat zij zich geen zorgen maakt over haar eigen positie.'

'Onze kwaliteiten, de mensen met kwaliteiten die we bij elkaar weten te krijgen, zullen de kerk niet redden - tenzij de Geest deze kwaliteiten optilt en ons via elkaar leert om te zien met Gods blik.' Vergaderingen kunnen dan ook tot een minimum worden beperkt en met de overtuiging die een Quaker niet zou misstaan stelt Borgman: 'Het is bijvoorbeeld denkbaar vergaderingen te openen met een kwartier stille meditatie.'

Uit 'Waar blijft de kerk?'

Toen in de begintijd van de orde de heilige Dominicus zijn broeders eens uitzond om hun ontbijt bij elkaar te bedelen, ontdekten zij toen ze weer samenkwamen dat ze maar de helft hadden van wat nodig was om hen allemaal fatsoenlijk te voeden. Dominicus echter, die graag wilde dat zijn broeders leefden volgens de zaligsprekingen zoals deze uit Jezus' mond in de evangelies van Matteüs (5:3-12) en Lucas (6:20-23) zijn opgetekend, en die in dit verband blijkbaar dacht aan het 'zalig de hongerigen' barstte in vreugde uit, danste in het rond en prees God zo aanstekelijk dat zijn broeders zich niet konden bedwingen en zijn voorbeeld volgden. Een vrouw die voorbijkwam, dacht aanvankelijk dat ze dronken waren, en was gechoqueerd. Maar toen zij ontdekte wat de ware oorzaak was van hun blijdschap, en zag hoe zij zich verheugden om hun gebrek aan voedsel, was zij diep geraakt. Zij haastte zich naar huis en bracht de broeders wijn en brood en kaas. Volgens de overlevering zou zij gezegd hebben: 'Als jullie al vreugdevol en dankbaar waren tegenover God vanwege zo'n miserabel hongerloontje, dan wil ik dat jullie nu nog meer reden tot vreugde hebben.' Daarna trok zij zich terug en vroeg de broeders haar te gedenken in hun gebeden.

Dr. Erik Borgman

De kerk is voor Borgman naar katholieke overtuiging een heilige plaats. Daarom herdenkt men in de Rooms-Katholieke Kerk jaarlijks de dag waarop de kerk of kapel is gewijd, en als men de datum niet kent, houdt men in Nederland standaard 25 oktober aan. Het is God zelf die de missie van de kerk bepaalt. De kerk mag daarom met enige assertiviteit aan de roepstem van God gehoor geven en zeggen: 'Hier ben ik, zend mij.'

De kerk ontdekt de betekenis van het evangelie onder meer via mensen die buitengesloten worden, zij kunnen helpen de waarheid onder ogen te zien van de menselijke geschiedenis. Op een bepaalde manier zijn deze kwetsbare mensen een spiegel van wie God wil zijn. Borgman refereert aan een tentoonstelling in het Catharijneconvent 'Ontsnapt aan de beeldenstorm'. Het is hem opgevallen dat er nogal wat beelden zijn beschadigd in de Reformatie. 'Het is blijkbaar heel moeilijk te verkroppen dat de icoon van de onzichtbare God (Kolossenzen 1:15) trekken aanneemt van je buur, echtgenoot of kind.'

Voor Borgman is de eucharistie het centrum van de liturgie. 'In de eucharistie worden in het gebed de vruchten van de aarde en de inspanning van mensen om de aarde een plaats te maken van goed leven, in de gedaante van brood en wijn aan God opgedragen.'
Natuurlijk heeft de gewijde priester een taak bij de eucharistie. Borgman noemt het evenwel minder gelukkig als men spreekt van een 'inwijdingsmacht' bij de ambtsdragers. Er zou juist sprake moeten zijn van het afzien van macht, aldus Borgman.

Borgman stelt dat hij geen beleidsadviezen wil geven. Vervolgens geeft hij er toch twee. 'Het is niet voor de hand liggend de versplintering van de kerk verder te bevorderen.' Hij denkt daarbij niet alleen aan de samenwerking van kerken, maar ook aan de samenwerking van scholen, diaconale centra en geloofsgemeenschappen die de kerk kunnen stimuleren.
Een tweede advies luidt: 'De kerk moet (heil) buiten zichzelf zoeken naar waar de Geest tot haar spreekt (…) in tekenen van de tijd.'

Erik Borgman gaat op 30 september in gesprek met de beraadgroep Geloven en kerkelijke gemeenschap. Wie wil meepraten is welkom van 13.30 uur tot 17.00 uur bij de Raad van Kerken, Kon. Wilhelminalaan 5, Amersfoort. Opgeven via rvk@raadvankerken.nl; het aantal plaatsen is beperkt. Het gaat over de omgang van de kerk met seculiere mensen. Thema: 'De ene seculier is de andere niet.'

Reformatie uitdaging protestant en rooms-katholiek

Hendro Munsterman houdt de Oecumenelezing op 13 januari 2017 (het jaar van 500 jaar Reformatie) in de Geertekerk in Utrecht. Het gaat over de Reformatie, bezien vanuit de oecumenische betekenis en geanalyseerd door een rooms-katholiek theoloog.

‘Terwijl aan beide zijden van de kerkelijke grenslijn inmiddels jarenlang gediscussieerd is of de Reformatie nu gevierd of ‘slechts herdacht‘ moest worden, zou ik - als rooms-katholiek theoloog - willen voorstellen om beide te doen.

Ook als rooms-katholiek kan ik de Reformatie vieren. Vieren omdat Luther en andere reformatoren in de geschiedenis zaken naar boven hebben gebracht en vruchtbaar lieten worden, en die voor een groot deel inmiddels ook in de Rooms-Katholieke Kerk gemeengoed zijn geworden. In die zin is Maarten Luther ‘onze gemeenschappelijke leraar in het geloof’, zoals kardinaal Willebrands ooit tegen de Lutherse Wereldfederatie zei. Maar de Reformatie en de gevolgen ervan zijn ook een wond in de westerse kerk, een slag in het gezicht van Christus die wilde dat ‘allen één zijn’. Met schuld aan beide zijden. Dat moet de pret drukken en staat een al te triomfalistische viering ervan aan protestantse zijde in de weg. Vieren én herdenken dus. Maar nog veel belangrijker lijkt me de Reformatie te zien als gezamenlijke, blijvende uitdaging.

‘De Reformatie is mislukt’, zei de Duitse protestantse theoloog Wolfhart Pannenberg ooit. Luther wilde immers de kerk hervormen, geen nieuwe kerk stichten. In die zin ligt het doel van de Reformatie nog voor ons. Zolang het westerse christendom haar kerkelijke en zichtbare eenheid niet terugvindt, blijft het levensproject van Luther een mislukking.

Dr. Hendro Munsterman

Tijdens de Oecumenelezing wil ik me graag de vraag stellen welke criteria de Reformatie zelf aandraagt, criteria die niet zelden in de vergetelheid geraakt zijn. En ik wil me als katholiek gelovige ook de vraag stellen in hoeverre het pontificaat van paus Franciscus in de traditie van Luther en de andere reformatoren staat. De Reformatie als voortdurend appel. En de oecumene is het enige juiste mogelijkheid om dat wat Luther terecht wilde tot een goed einde te brengen.‘

Hendro Munsterman

De Oecumenelezing wordt gehouden op 13 januari 2017, in de Geertekerk te Utrecht. Aanvangstijd: 15.00 uur. Na afloop is er een nieuwjaarsreceptie. Opgeven via rvk@raadvankerken.nl. Toegang € 10,00; studenten gratis.

De liefde van Christus laat ons geen rust

De Gebedsweek voor de Eenheid in 2017 speelt in op de herdenking van 500 jaar Reformatie. De teksten zijn voorbereid door een groep bestaande uit vertegenwoordigers van verschillende kerken in Duitsland.

De tekst uit 2 Korintiërs 5:14, door de Duitsers vrij weergegeven als 'Verzoening - de liefde van Christus laat ons geen rust', maakt duidelijk waarop bij de oecumenische herdenking van de Reformatie het accent ligt. Het dient een Christusfeest te worden, waarin alle nadruk ligt op Jezus Christus en zijn verzoeningswerk als het centrum van het christelijk geloof. Dan kunnen alle oecumenische partners deelnemen aan de oecumenische festiviteiten.

Twee lijnen

In de uitwerking van het thema worden twee lijnen getrokken: aan de ene kant in het spoor van Maarten Luther de viering van Gods liefde en genade waardoor de mensheid met God verzoend wordt, en aan de andere kant de pijn van de verdeeldheid van de kerk, de verantwoordelijkheid daarvoor en de aansporing om stappen naar verzoening te zetten.

De orde van dienst en de acht dagen zijn op aansprekende wijze vormgegeven. Belangrijke symbolische handelingen in de orde van dienst zijn het optrekken en neerhalen van een muur en het ontsteken van kaarsen aan de Paaskaars.
De teksten van de acht dagen leiden aan de hand van schriftteksten uit het Eerste en Tweede Testament binnen in het mysterie van de verzoening die in Christus gegeven is. De teksten zijn betrokken op de context van Duitsland en nodigen uit tot reflectie en gebed.

Eerder

De tekst uit 2 Korintiërs 5 was al twee keer eerder uitgangspunt van de Gebedsweek voor de Eenheid: In 1987 met het thema: 'Verenigd in Christus – een nieuwe schepping' en in 1997 met het thema 'In Christus' naam, laat u met God verzoenen'.

In 1997 was de Gebedsweek voor de Eenheid de opmaat voor de Tweede Europese Oecumenische Assemblee in Graz met als centrale motto: 'Verzoening, gave van God en bron van nieuw leven'. In aansluiting op deze bijeenkomst met kerkelijke leiders vond op 25 april 1998 in Kampen de derde Nederlandse Kerkendag plaats onder het motto 'Uit op verzoening'.

De Week van Gebed voor de eenheid van de christenen is van 15 tot en met 22 januari 2017. Als thema voor Nederland is gekozen: 'Jouw hand, mijn glimlach'. Het materiaal is vanaf heden te bestellen via rvk@raadvankerken.nl en wordt na 1 september geleverd.

Oecumenische situatie in Duitsland

In Duitsland behoort meer dan de helft van de bevolking tot een kerk. Ruim 50 miljoen christenen op een totale bevolking van 81 miljoen mensen.

Ongeveer een derde van de bevolking is katholiek, een derde protestant en een derde is niet aangesloten bij een kerkgenootschap. De andere kerkgenootschappen en godsdiensten in Duitsland zijn veel kleiner van omvang: 1,7% van de bevolking is orthodox, 1,8% behoort tot een van de vrije kerken, 4,9% is moslim en 0,1% is joods.

Keulen

De Reformatie van de 16e eeuw heeft een groot stempel gedrukt op de Duitse kerkgeschiedenis. De strijd tussen de vorsten (voor of tegen de Reformatie) in de 16e en 17e eeuw leidde op grond van het principe ‘cuius regio eius religio’ tot een volstrekte scheiding tussen katholieke en protestantse gebieden. Pas de grote migratiegolven van de 20e eeuw (zowel intern als extern) hebben daarin verandering gebracht.

Met de oprichting van de Arbeitsgemeinschaft Christlicher Kirchen (ACK) in 1948 werd een begin gemaakt met de oecumenische samenwerking. In 1974 werden ook de Rooms-Katholieke Kerk en de Orthodoxe Kerk lid van dit landelijke gremium voor oecumenische samenwerking.

De oecumenische samenwerking krijgt op drie niveaus gestalte. Meest intensief is de lokale oecumenische samenwerking. Deze wordt gedragen door vrijwilligers uit de plaatselijke geloofsgemeenschappen. Op landelijk niveau ontmoeten kerkleiders elkaar regelmatig waarbij zowel theologische, ethische als maatschappelijke vraagstukken worden besproken. De tweejaarlijkse Katholikentage (voor katholieken) en Kirchentage (voor protestanten) zijn uitgegroeid tot belangrijke fora. In 2003 (Berlijn) en 2010 (München) organiseerden de kerken gezamenlijk oecumenische kerkendagen. Belangrijke momenten in de oecumene zijn de ondertekening van de Charta Oecumenica op de oecumenische kerkendagen in 2003 en de ondertekening van de gezamenlijke verklaring over de doop in 2007.

De oecumene staat voor drie uitdagingen:
- Vanwege het verschil in omvang worden kleine kerkgenootschappen onvoldoende in het oecumenische proces betrokken. Men probeert daar verandering in te brengen.
- Op het niveau van de plaatselijke oecumene bestaat veel frustratie over de trage voortgang van het oecumenisch proces. Deze frustratie doet zich het meest voelen als het gaat over de deelname aan de eucharistie over de grenzen van de confessies heen.
- Veel mensen hebben geen echte kennis meer van het christelijk geloof en lijken de interesse verloren te hebben. De verkondiging van het evangelie heeft de hoogste grootste prioriteit. Daarom hebben de kerken besloten van de herdenking van de Reformatie een Christusfeest te maken.

Wat verbindt

Wat weet de jonge generatie van het onderscheid tussen Rome en Reformatie? De herdenking van de Reformatie reikt de geschiedenis aan en nodigt tegelijk uit over verschillen heen te stappen, zoals jonge mensen dat vaak al gemakkelijk doen.

Jubileum Reformatie

Op 31 oktober 1517 sloeg Maarten Luther zijn legendarische 95 stellingen aan de kerkdeur in Wittenberg, een mijlpaal in de Europese geschiedenis met een wereldwijde uitstraling.

Vijf eeuwen lang bloeide het protestantisme in Nederland. We liepen voorop in de doperse Reformatie en we ondergingen sterk de invloed van Johannes Calvijn. We voerden als protestanten strijd tegen allerlei al of niet bestaande wantoestanden in de kerk van toen. En we gooiden daarbij soms het kind met het badwater weg. Allerlei beelden sneuvelden letterlijk en figuurlijk. Maria werd naar de achterkamer verbannen, terwijl brandstapels rookten.

We namen elkaar de maat. We bestreden niet alleen papen en ketters, maar ook elkaar, als remonstranten en contraremonstranten, in een repeterende breuk. En toch willen we vanaf 31 oktober 2016 samen met Refo500 en alle oecumenische partners het reformatiejubileumjaar (2016-2017) gedenken. Gaan we ook vieren? Valt er dan wat te vieren? Een echte breuk kun je toch niet vieren?

Een nieuwe generatie

Ja, we willen 500 jaar protestantisme zeker vieren, en wel in oecumenisch verband. Dankbaar om het vele goede dat de Reformatie ons gaf en dankbaar om wat de oecumenische beweging ons bracht. Oude controversen hebben we goddank achter ons gelaten. We zijn allemaal samen door de Reformatie heengegaan, of we nu protestant zijn of rooms-katholiek. En we hebben er samen van geleerd, dat het beter is om elkaar vast te houden dan elkaar los te laten. We hebben elkaar beloofd in de kracht van de heilige Geest de verscheurdheid achter ons te laten en te zoeken naar eenheid. Goed zichtbaar, ook en juist voor mensen die Christus niet kennen. Zo willen we goede getuigen van Jezus Christus zijn. En dat is geloofwaardig.

Er worden in 2016-2017 allerlei activiteiten ontwikkeld. Daarbij ligt de nadruk op de betekenis van het protestantisme nu, in alle verscheidenheid en veelkleurigheid. De opening van het jubileumjaar vindt plaats op 31 oktober 2016, in Amsterdam. Een rooms-katholieke bisschop zal daar spreken en we kijken samen per lifestream naar de paus, die dezelfde dag in Lund present is. Er gaat een estafette langs alle provincies, waarin actuele thema's aan de orde komen. Een van die thema's is Rome-Reformatie.

Margriet Gosker

Dr. Margriet Gosker is namens de PKN projectleider van het project '500 jaar protestantisme'. Voor een uitwerking van het programma, zie www.protestantsekerk.nl/actueel/campagnes/2017-500-jaar-protestant/Paginas/Default.aspx

De Orthodoxe Kerk in Nederland

De Orthodoxe Kerk in Nederland is sinds enkele jaren als kerk lid van de Raad van Kerken in Nederland. Voorheen was sprake van een vereniging. Het is een kerk die groeit, vooral door migratie en geboorten. De kerk is te vinden verspreid over heel Nederland.

De Orthodoxe Kerk, ook wel Oosters-Orthodoxe Kerk genoemd, heeft zich vanaf de Pinksterdag ontwikkeld in het oostelijk bekken van de Middellandse Zee en later ook in Rusland. In Nederland is zij terechtgekomen dankzij Griekse en Russische immigranten, onder wie koningin Anna Paulowna, de gemalin van koning Willem II, die hier een eigen kerk stichtte. In de loop van de twintigste eeuw kregen steeds meer Nederlanders serieuze interesse in de Orthodoxe Kerk, en traden tot haar toe. Bisschop Dionisij, die eerst in Den Haag en vervolgens in Rotterdam dienst deed, begon met het uitgeven van Nederlandse vertalingen van delen van orthodoxe diensten. Kort daarop werd in Den Haag door (aarts)bisschop Jacob en archimandriet (abt) Adriaan een orthodox klooster gesticht, waar alle diensten in het Nederlands gevierd werden. In het klooster werd een uitgeverij gevestigd, en dankzij de noeste ijver van vader Adriaan werd in de loop der jaren een groot aantal boeken voor de orthodoxe eredienst uitgegeven.

Dopeling in de orthodoxe kerk

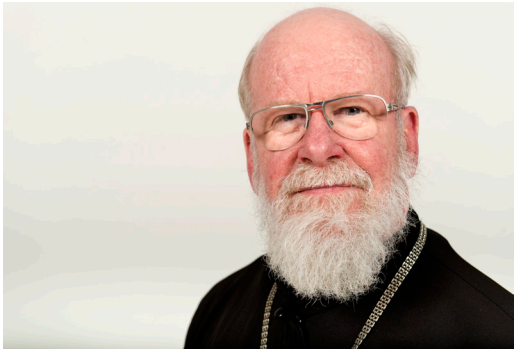

Aartspriester Theo van der Voort, lid plenaire Raad

In de jaren zestig van de vorige eeuw werd in Groningen een Nederlandstalige orthodoxe parochie gesticht door aartspriester Jan Haveman en zijn echtgenote Augusta. In die tijd begonnen ook gastarbeiders naar Nederland te komen, onder wie Serviërs, Montenegrijnen, Macedoniërs en Grieken. De Orthodoxe Kerk maakte in Nederland zo een voorzichtige groei door. De val van de Berlijnse Muur versterkte deze ontwikkeling. Momenteel groeit de Orthodoxe Kerk in ons land door toetreding van Nederlanders, immigratie van mensen uit landen waar de Orthodoxe Kerk groot is, en door geboorten. Naast de Russen, Grieken en Serviërs kregen ook de Roemenen en Bulgaren een eigen kerk, en momenteel zijn de Georgiërs en mensen van het Patriarchaat Antiochië ook bezig met het stichten van een eigen parochie. Het monastieke leven, dat in de Orthodoxe Kerk een belangrijke rol speelt, heeft hier in Nederland eveneens wortel geschoten. In veel van de circa dertig orthodoxe gemeenschappen die ons land telt, wordt in de kerkdiensten voor een deel of vrijwel uitsluitend Nederlands gebruikt. De Orthodoxe Kerk is daarmee ook een Nederlandse kerk geworden, een kerk die in alle delen van het land vertegenwoordigd is.

De kracht van de invitatie

Back to Church Sunday, letterlijk een 'terug naar de kerk-zondag', ofwel 'ben je vergeten hoe het was?'; een roep om terug te keren naar wat goed, verrijkend is, én voedt voor de hele week.

In 1991 voerde Kelloggs een advertentiecampagne voor cornflakes, met de slogan: 'Ben je vergeten hoe het smaakt?' Of cornflakes werkelijk een bepaalde smaak heeft, stond niet ter discussie. De oneliner was bedoeld voor al die mensen die vroeger van het iconische ontbijt hebben genoten en die later andere ontbijtvormen zijn gaan nuttigen. Het was een roep op de ingeslagen weg terug te keren tot dat wat goed, eenvoudig en gezond is.

'Terug naar de kerk-zondag' is een initiatief uit het Verenigd Koninkrijk, begonnen in 2004. De campagne biedt een jaarlijkse mogelijkheid voor kerken en voor hun leden om mensen uit te nodigen met hen naar de kerk te gaan, gewoonlijk voor een speciale dienst die gehouden wordt op de laatste zondag in september. Het is speciaal ontwikkeld voor degenen die recent nog in een kerk zijn geweest voor bijvoorbeeld een huwelijk, een doop of een begrafenis, en ook voor de vele mensen die naar de kerk gingen toen ze jonger waren om de zondagsschool te bezoeken – maar die sindsdien niet meer een kerk hebben bezocht. Ze ontvangen een eerste invitatie voor een 'terug naar de kerk-zondag'-dienst, ze worden aangemoedigd om daarna ook terug te keren voor andere special gebeurtenissen, zoals de in populariteit groeiende diensten met advent en kerst.

Het hart van het idee bestaat uit een 'invitatie'. In onze seculiere samenleving zijn veel mensen die niet over de drempel durven te gaan van een voor hen onbekende kerk. Maar een verrassend groot aantal mensen zal dat wel doen als een vriend hen uitnodigt. En een vriend zal eerder iemand uitnodigen om naar zijn of haar kerk te gaan als de dienst wordt opgezet als een 'zoekers vriendelijke' dienst, dat wil zeggen toegankelijk, begrijpelijk en niet bedreigend. Dat vraagt om een inspanning, zowel van de organiserende kerk als individuele leden. Het vraagt om steun op nationaal niveau, die wordt onder meer geboden via www.seasonofinvitation.co.uk. En het werkt.

Zou deze aanpak succesvol kunnen zijn in Nederland? Dat is moeilijk te voorspellen. Kerken die de kracht van de persoonlijke uitnodiging ontdekken, lijken meer groei te kennen dan andere kerken - of minder teruggang. De Raad heeft besloten in 2017 een soortgelijke zondag in Nederland (voor zevende-dags adventisten: zaterdag) te organiseren.

Stel je voor dat iemand honderd schapen heeft en er raakt er één zoek? Zou hij de 99 schapen niet in het open veld laten en gaan om het verloren schaap terug te vinden? (Lucas 15:4).

Warm welkom in de kerk

Kernwoorden uit de islam

Zouden we niet allemaal het abc van de islam moeten kennen? Harry Mintjes, voorzitter van de contactgroep Islam van de Raad van Kerken, werd er onlangs over bevraagd voor de radio.

Harry Mintjes

Welke woorden zou je als Nederlander zoal moeten kennen?

'Een heel belangrijk woord om de islam goed te begrijpen is het woord 'soenna'. Daarmee worden de gewoonten van de profeet bedoeld. Het uitgangspunt voor een moslim is: Er is geen God dan God. Daarbij hoort een tweede gedachte: Mohammed is zijn profeet. Die tweeslag zie je ook terug in de bronnen. Je hebt de koran. En je hebt de soenna, de leefwijze van de profeet. Beide zijn bron van inspiratie.'

En het begrip 'sharia'?

'Sharia is ook een kernbegrip. De voorschriften van de koran hebben een uitleg nodig. Daarvoor heb je allereerst de soenna. En op basis daarvan heb je rechtsscholen gekregen, wat dan de sharia genoemd wordt, de uitwerkingen. Heel de sharia is als een goddelijke wet. Maar er zijn ook moslims die zeggen weer: 'Dat is maar een middeleeuwse opvatting.'

En het begrip 'umma'?

'Umma. Daar wordt in de moslimtraditie mee bedoeld: de gemeenschap van alle moslims samen. Er zit iets warms in. 'Um' betekent letterlijk 'moeder'. Het woord kan in het standaard Arabisch ook gewoon betekenen: 'natie'. Je komt het woord tegen in de Arabische uitdrukking voor 'de Verenigde Naties'. Als de moslims over de umma spreken, is er het besef dat ze ondanks alle verschillen qua taal en etniciteit als moslims samen toch de umma vormen.'

Ben je als moslim in Nederland allereerst Nederlander of allereerst onderdeel van de umma?

'Daar zullen moslims onderling wel verschillende gevoelens over hebben. Er zijn moslims die de religieuze identiteit vooropstellen. Anderen zullen die religieuze gevoelens minder centraal zien. Toch werkt ook bij seculiere moslims dat idee van de umma nog wel door. Je zult als moslim niet zo gauw varkensvlees eten. Ook al doe je verder weinig aan de islam.'

Bestaat er een Nederlandse variant van islam?

'Een beetje wel. Zelf zou ik willen dat het sterker was. Ik heb optimistische gevoelens van hoe moslims zich in de Nederlandse samenleving zullen ontwikkelen. Ze worden voor nieuwe vragen gesteld en dat in een minderheidssituatie. Je ziet de resultaten nu al als je de gesprekken van jongeren op internet volgt. De vragen zijn soms nog traditioneel gekleurd. Iemand vraagt dan: 'Mag ik in een McDonalds komen met al dat varkensvlees wat er ook is?' Je merkt dat jongeren in de beantwoording niet zonder meer tevreden zijn met de traditionele antwoorden.'

Skypen met Damascus

Ze hebben elkaar nog nooit ontmoet. Ralph van Mazijk en Michael van den Bergh zitten in een oud-katholieke pastorie in Utrecht en ergens aan de andere kant van een skype-verbinding zien en horen ze Edward Awabdeh van een evangelische gemeente in Damascus.

Ralph en Michael doen mee met een project in het kader van de campagne 'Hoop voor de kerk in Syrië en Irak' waarbij contact wordt gelegd tussen christenen in Nederland en christenen in Syrië. Onderliggende gedachte is dat steun en solidariteit allereerst gebaseerd zijn op persoonlijke contacten. Ralph is 21 jaar, student geneeskunde, en verbonden met de oud-katholieke parochie in Rotterdam. Michael, 27 jaar, werkt als jongerenpastor in de Oud-Katholieke Kerk.

Michael van den Bergh (l) en Ralph van Mazijk

'Hoe is de situatie daar', vraagt Michael. Edward: 'We leven onder armoedige omstandigheden. Maar we zijn relatief veilig. In het door de fanatieke moslims gedomineerde deel van het land zijn christenen hun leven absoluut niet zeker. Velen van hen zijn gedood. Sommigen zijn gevangen genomen en maken verschrikkelijke dingen mee. Wij in Damascus leven gelukkig onder de centrale regering. Er is geen vrede, we lijden, maar we zijn relatief veilig. Het leven is niet eenvoudig. We helpen elkaar. En de kerk geniet de machtige aanwezigheid van de Heer. Er zijn veel mensen weggetrokken. Maar er sluiten zich ook steeds weer nieuwe mensen bij ons aan. Het is voor ons zeer bemoedigend, dat er nieuwe mensen komen en dat zij de Heer als hun Schepper belijden. Er hebben zich nu 250 mensen bij onze gemeente aangesloten. In de afgelopen periode hebben zich meer dan 100 mensen laten dopen. Ook andere kerken bij ons in de buurt ervaren zegen.'

'Hebt u een eigen kerkgebouw?', vragen de Nederlanders. Edward: 'Ja. Er is weliswaar een bom op het dak gevallen. Maar het kerkgebouw zelf is intact gebleven. Het is voor ons een goede plaats om God te aanbidden. In kleinere steden hebben christenen die luxe niet meer van een eigen gebouw. Vaak is de hele kerk vernield en zijn daarna de christenen ook weggetrokken. Maar wij hebben een levendige gemeenschap. De meeste kerkleden zijn niet alleen lid, maar zijn ook heel actief.'

Michael: 'Wat kunnen wij in Nederland voor Syrië betekenen?' Edward: 'Het is voor ons een zegen dat we voelen dat we niet alleen gelaten worden. Jullie gebeden zijn erg belangrijk. Jullie zorgen dat onze stem gehoord wordt, dat we ervaren dat er elders ook christenen zijn. We ontvangen ook hulp. Velen van u geven voor Syrië vanuit hun eigen bescheiden middelen en dat helpt ons.'

Wat raakt

De kunstenares Esther Heslinga Femmigje heeft in een glas-in-lood-compositie onder meer de zaligsprekingen verwerkt. In een levensboom refereert het blauw bijvoorbeeld naar de tekst ‘Zalig de treurenden, want zij zullen getroost worden’. En het oranje wijst op de tekst ‘Gelukkig wie hongeren en dorsten naar gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden’. De teksten herinneren ons aan een mensbeeld dat dieper grijpt dan oppervlakkige rijkdom.

Dilemma's rond euthanasie bij dementie

Als specialist ouderengeneeskunde werk ik als arts in verpleeghuizen. Zorgen voor mensen met dementie is wat ik dagelijks doe. 'Verlichten maar niet verlengen' is daarbij een belangrijke basishouding. Regelmatig stoppen we een behandeling of besluiten we een bepaalde behandeling niet te doen. Met een (natuurlijke) dood tot gevolg.

Maar we horen ook steeds vaker een ander geluid. De wens tot een zelfgekozen dood. En steeds vaker horen we ook een pleidooi voor euthanasie bij mensen met dementie. Daarom schrijven mensen dikwijls een wilsverklaring. In die wilsverklaring schrijven ze wanneer voor hen het leven geen waarde meer heeft. Bijvoorbeeld als ze moeten worden opgenomen in een verpleeghuis, of hun familieleden niet meer herkennen. Een wilsverklaring is echter geen waardebon die je kan inleveren op een zelfgekozen moment. Euthanasie kan namelijk alleen als er aan de zorgulvdigheidscriteria wordt voldaan.

De drie belangrijkste criteria zijn:
- er is een weloverwogen, vrijwillig verzoek;
- er is sprake van ondraaglijk en uitzichtloos lijden;
- er is geen redelijke andere oplossing.

Het grote dilemma van euthanasie bij dementie is de wilsonbekwaamheid. Op het moment dat het leven lijden is geworden (vanuit het perspectief van de gezonde mens), is men zelf zodanig veranderd dat men er geen weet meer van heeft dit wel of niet te willen. Sommigen lijden. Sommigen zelfs ondraaglijk. Anderen lijden niet of minder. Maar ze vragen niet zelf meer om de dood of kunnen de consequenties van die vraag niet meer overzien. En juist dit zelf kunnen vragen, is een belangrijke voorwaarde om als arts tot euthanasie

Nabij

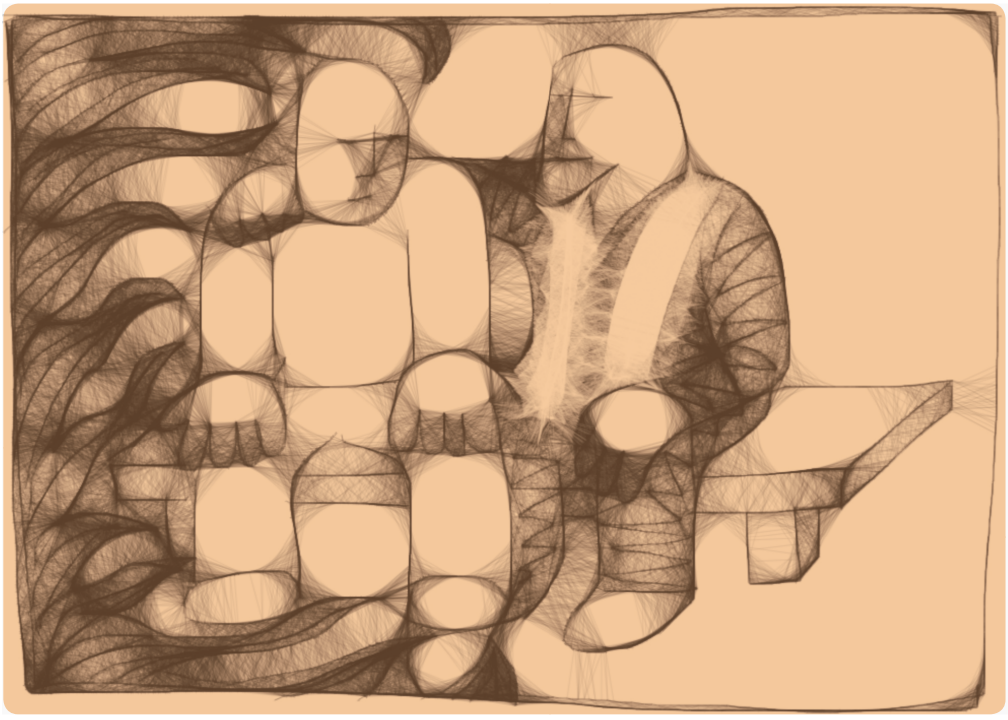

over te kunnen gaan. Een schriftelijk verzoek geeft wel informatie over hoe men ooit in het leven stond, maar het klakkeloos opvolgen van wat op papier staat, doet geen recht aan de complexiteit van de beslissing en de onomkeerbaarheid daarvan.

Of er sprake is van lijden bij iemand met dementie? Voor veel mensen, die vanuit hun werkzame en gezonde leven kijken naar iemand met dementie, is dat leven waardeloos. Afhankelijkheid en kwetsbaarheid zijn eigenlijk op zichzelf al moeilijk te verteren. De wilsverklaring is een technocratische oplossing geworden voor een spiritueel vraagstuk; behoed mij voor het lijden dat ik vrees. Een vrees die gevoed wordt door maatschappelijke druk in tijden van crisis, door slechte berichtgeving over verpleeghuizen, bezuinigingen en de kosten van de vergrijzing. Een vrees die gevoed wordt door een verheerlijking van autonomie en ontwikkeling. Dementie is het tegenovergestelde; van autonoom naar achteruitgang en verlies, tot aan de dood.

Is euthanasie de oplossing bij dementie? Ik denk het niet. Hoewel de euthanasiewet in Nederland is iets waar we (nog) trots op mogen zijn, gaat het ons niet helpen bij het lijden bij dementie of andere wilsonbekwame mensen. Zonder het uitdrukkelijke verzoek dat tot het laatste moment kan worden geuit en kan worden teruggetrokken, begeven we ons op glad ijs. Dan is het geen hulp, maar een oordeel; dit leven is niet menswaardig, waardeloos. Dit leven is lijden.

De angst voor afhankelijkheid is in onze maatschappij erg groot. Het drijft velen ertoe om wilsverklaringen op te schrijven waarin men aangeeft nooit in een verpleeghuis te willen wonen. Maar is afhankelijkheid synoniem aan lijden? Het christendom zegt iets anders. Kracht in zwakte en waarde in wat waardeloos lijkt. Menswaardig is wat mij betreft ook niet iets van het individu. Een menswaardig leven is altijd in relatie met de ander. Hoe reageren we op die ander? Blijft die ander voor ons een mens? Waarde krijg je van de ander.

De kerk en al zijn leden zouden vaker gehoord mogen worden in dit debat rond euthanasie bij dementie. Niet vanuit het dogma, maar om mee te denken over onderwerpen als menswaardig bestaan en waarde van het leven. Blijven we altijd mens? Ook als er geen ratio meer is? Maakt afhankelijkheid je minder mens? In dat gesprek is het belangrijk het lijden niet te verheerlijken, maar na te denken over hoe we omgaan met lijden en barmhartigheid. Is er alleen barmhartigheid in de dood? En kunnen we onze angsten onder ogen zien? Want wat ons beangstigt, dat gebeurt al. Het gesprek over de ‘goede dood’ gaat volgens mij helemaal niet over de dood, maar over het leven.

Nienke Nieuwenhuizen

Drs. Nienke Nieuwenhuizen werkt als specialist ouderengeneeskunde en is voorzitter van Verenso (beroepsvereniging specialisten ouderengeneeskunde). Zij is één van de leden die voor de Raad van Kerken het gesprek over de waarde van leven en het levenseinde bespreekbaar maakt.

Veranderingen bij raden

De oecumene heeft een sterk netwerk. Er zijn zo'n 275 plaatselijke raden. En er zijn acht regionale raden. De inzet van de raadsleden dwingt respect af.

Andere koepelorganisaties kijken met enige jaloezie naar wat oecumenisch betrokken mensen plaatselijk allemaal tot stand brengen. De krachtige structuur kan niet verbloemen dat er ook veranderingen optreden. En daarover wil het bureau het gesprek met de plaatsen en regio's aangaan.

Er zijn enkele ontwikkelingen te signaleren. Je merkt dat de samenstelling van raden verandert. Er is openheid naar vernieuwing qua samenstelling, waarbij ook evangelische kerken en migrantenkerken een rol spelen. Nogal wat raden van kerken komen daarmee tegelijk voor een praktische uitdaging te staan. Veel vrijwilligers hebben een lange staat van dienst en het is de kunst jonge mensen bij het werk te betrekken. 'Ze zijn er niet', hoor je dan, of 'ze willen niet'. Toch leert de ervaring, dat ze te strikken zijn, mits je aan hen vanaf het begin de ervaring gunt, dat hun inbreng het verschil kan maken. Ze hebben een verlangen eigen accenten aan te brengen.

Daarmee verschuift ook de manier van werken. Naast het denken in structuren, waar raden goed in zijn, merk je dat spontane ervaringen belangrijker worden. Jongere bestuurders willen iets doen, iets beleven, nieuwe verbindingen leggen, nieuwe vragen introduceren. Nieuwe vragen richten zich niet alleen op die van de kerkstructuur, maar ook op de manier waarop je omgaat met seculiere mensen en met mensen van een andere religie. Ze hebben een passie voor sociale media en leggen onverwachte creativiteit aan de dag, waar je als oudere soms even aan moet wennen.

Regionaal

Regionale en boven-lokale raden experimenteren ook. In Overijssel zet men sterker in op het evangelische segment en heeft men de naam veranderd van 'Provinciale Raad van Kerken' in 'Platform van Kerken in Overijssel'. De provinciale Raad van Kerken van Utrecht gooit het qua jaarlijkse ontmoeting van plaatselijke raden in de regio weer over een andere boeg. Men verbreedt de ontmoeting en nodigt niet alleen leden van raden van kerken uit, maar pastores van alle kerken. De onderliggende gedachte is, dat de pastores van elkaar kunnen leren. Men praat minder over organisatorische kwesties, meer over theologie en men gaat op 'bedrijfs-excursie'. Door af te spreken bij de omroep in Hilversum bijvoorbeeld, kan je als kerken jezelf een spiegel van de media voorhouden. Of door af te spreken bij een groot bedrijf, kan je praten over 'human resource management' en de Bijbelse visie op mensen en personeel.

Nieuwe structuren

Vernieuwing is ook nodig, omdat grote kerken als de Protestantse Kerk in Nederland en de Rooms-Katholieke Kerk (RKK) nieuwe structuren vormen; de protestanten zijn meer landelijk gefocust in de achterliggende jaren en hebben hun regionale structuren vereenvoudigd. De RKK herzien hun parochiegrenzen. Ook die bestuurlijke wijzigingen moeten een vertaalslag krijgen bij de plaatselijke en regionale raden.

Is bij u plaatselijk de werkwijze aangepast? Schrijf er een korte tekst over. We plaatsen het graag op de website bij het regionieuws, zodat andere plaatsen zich in de ervaringen kunnen spiegelen en er hun voordeel mee kunnen doen.

Berichten uit de lokale oecumene

Waarom er geen convenant kwam in Parkstad

Een convenant zag de raad van kerken in Parkstad Limburg wel zitten: het commitment van plaatselijke geloofsgemeenschappen vastleggen; samen een verbond sluiten, waarin je elkaar belooft de samenwerking vast te houden en te laten groeien. De raad vroeg kerkbesturen en kerkenraden om een inventarisatie te maken van oecumenische activiteiten. Sommige reageerden. Andere kwamen er niet toe. De krimp slurpt veel energie op. Een convenant kwam er niet. Maar een actieve groep houdt ondertussen enthousiast een scala aan activiteiten gaande: op Koningsdag, 4 mei, in de Week van Gebed voor eenheid en de vredesweek. Er zijn diaconale projecten. En een spontane actie rond Serious Request. Wie weet komt er alsnog een lijstje van wat er gebeurt en de handtekening daaronder van kerkbesturen en kerkenraden. Dat motiveert en trekt nieuwe mensen aan!

Inspiratiefestival

De Protestantse Kerk en de Protestantse Theologische Universiteit houden een inspiritatiefestival op Terschelling. Gemeenteleden en bijna-gemeenteleden zijn welkom op 28, 29 en 30 oktober 2016 op het Waddeneiland. Het is een weekend om na te denken, te bidden en te Bijbellezen. In de organiserende stuurgroep zitten onder meer drs. Fred Tjeerdsma (Kerk in Opbouw), ds. Karin van den Broeke (preses PKN), prof. dr. Henk de Roest (PThU) en ds. Mathilde de Graaff (predikante op Terschelling).

Frieslân

De Friese Raad van Kerken houdt een vierjaarlijkse provinciale kerkendag op 2 oktober in Harlingen.

De Rooms-Katholieke Kerk heeft op talloze plaatsen deuren van barmhartigheid aangebracht. Hier in Heiloo is tevens gelegenheid de biecht te ontvangen. ‘Ik krijg zo’n zeven, acht mensen per dag’, aldus de biechtvader, ‘en afgelopen zaterdag waren het er zelfs achttien.’

Kerk en aardbeving

Het platform Kerk en Aardbeving in Groningen stelt de zorg om mensen in de regio voorop. Onzekerheid, onmacht bij een beving, machteloosheid bij de pogingen schade te verhalen op verantwoordelijke instanties. Voorbeelden van contextueel Bijbellezen uit Guatemala kunnen gedupeerden helpen om hun ervaringen te verwerken. Woorden van pastor Mitri Raheb in Bethlehem worden actueel in Groningen: ‘Slachtoffers kunnen uit de negatieve identiteit van hun slachtofferschap opstaan en handelende mensen worden.‘ De een kan beter voor zichzelf opkomen dan de ander. Samen optrekken is dan belangrijk. Het platform werkt samen met de PThU om de ethische aspecten aan de orde te stellen.

Werk en welvaart van morgen

De beraadgroep Samenlevingsvragen van de Raad van Kerken boog zich over werk: betaald en onbetaald. We worden gevraagd meer betaalde arbeid te verrichten, maar we worden ook gevraagd meer te zorgen. Wat betekent dat voor ons en voor onze omgeving?

De werkloosheid blijft de komende jaren nog relatief hoog. Tegelijk worden burgers aangespoord om meer aan betaalde arbeid deel te nemen. En dezelfde burgers worden gevraagd om zich in te zetten voor onbetaalde zorg en vrijwilligerswerk. Verschillende ontwikkelingen die niet altijd even goed met elkaar te combineren zijn.

Op 14 september organiseert de Raad van Kerken in de Bergkerk te Amersfoort een publieksmiddag over het thema 'Werk en welvaart van morgen'. Op deze middag wordt een publicatie gepresenteerd. Deze komt voort uit een reflectie in de beraadgroep Samenlevingsvragen van de Raad van Kerken op de betekenis van werk, betaald en onbetaald.

Het dominante begrip waarmee wij vandaag de dag wereldwijd welvaart in kaart brengen, is dat van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Dat begrip behelst eigenlijk een optelsom van alleen de financiële waarde van alle via de markt verhandelde goederen en diensten. In het kader van dit BBP is werk alleen in beeld als betaald werk en wordt onbetaald werk genegeerd. Vanuit de christelijke traditie is er reden om te spreken van een brede betekenis van werk (betaald én onbetaald), dat zijn inhoud ontleent aan een gerichtheid op 'het goede leven'.

Tijdens de bijeenkomst in september en in de publicatie worden fundamentele vragen gesteld. Vanuit de Raad zien we dat ook als de betekenis die kerken kunnen hebben voor het maatschappelijk debat. In het kader van deze thematiek gaat het dan om de vraag wat we vandaag de dag eigenlijk verstaan onder dat 'goede leven', wat voor welvaartsbegrip daarbij past en wat dat betekent voor hoe we werk (betaald én onbetaald) waarderen?

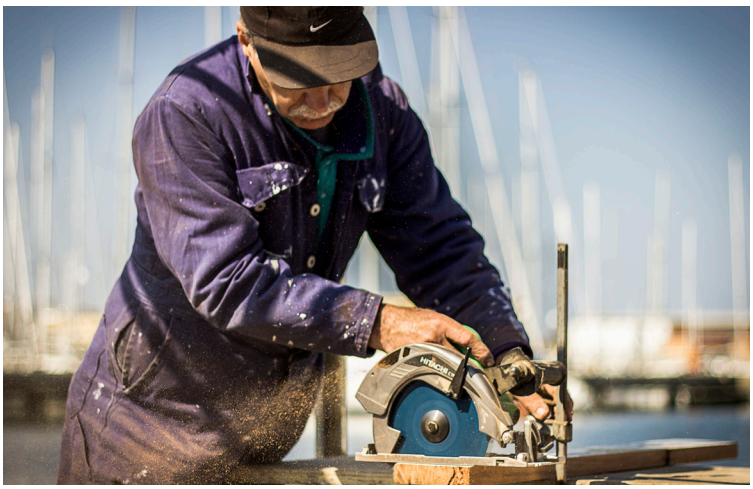

Werk

In de encycliek 'Laudato si' stelt paus Franciscus dat we 'economie' eigenlijk opnieuw moeten bedenken om recht te kunnen doen aan een opvatting van werk die diep geworteld ligt in de christelijke traditie, in de betekenis van iedere activiteit ('hoe gering die ook mag schijnen', Calvijn) als dienst aan God én mensen.

De studiemiddag op 14 september vindt plaats in de Bergkerk te Amersfoort, 14.00 tot 17.00 uur. Opgeven via rvk@raadvankerken.nl. Toegang gratis. Mgr. Gerard de Korte houdt de inleiding.

Wat komt

‘Gelukkig zijn de vredestichters’. Je kan het uitdragen met woorden, met gedrag of zoals hier met een quote op je pet. De jongen liep mee met een walk of peace. Komende vredesweek is er een landelijk opgezette walk of peace in Enschede.

Vredesweek #50: Vrede verbindt

Dit jaar begint de 50e Vredesweek op zaterdag 17 september en eindigt deze op zondag 25 september. De walk of peace, georganiseerd door de Raad van Kerken en PAX, zal dit jaar op 18 september plaats vinden in Enschede.

Deze Twentse stad telt ongeveer 160.000 inwoners waarvan 10.000 Syriërs. Een stad met vele verhalen over oorlog en vrede. De walk of peace wordt ieder jaar georganiseerd en is een uiting van de pelgrimage van gerechtigheid en vrede. Het logo bij de Vredesweek komt van Len Munnik.

Motto

Len Munnik tekent een grauwe wereld. Er hangt een schaduw overheen. Een schaduw van oorlog die ook Europa heeft bereikt. De oorlog in Syrië en Irak wordt mede door Nederland gevoerd met bombardementen. Jarenlang hebben Irakezen en Syriërs de beelden van slachtoffers in Homs, Mosul, Bagdad en Damascus gezien. Ieder mens zoekt een veilig onderkomen en wil weg van de terreur. Vele vluchtelingen hebben aanslagen meegemaakt die wij nu in Europa zien gebeuren. Door de aanslagen is er een toename van polarisatie waarneembaar. Het is voor de meeste mensen volkomen vanzelfsprekend deze terreur te verafschuwen. PAX en de Raad van Kerken willen daarom zij aan zij staan met moslims die samen met ons vrede en gerechtigheid zoeken.

Hoop

In de grauwe wereld van Len zien we twee mensen die stenen oppakken en durven te bouwen aan een nieuwe wereld, al is er nog weinig zichtbaar van die nieuwe wereld. Het is soms moeilijk te begrijpen waar mensen het geloof en de hoop vandaan halen om toch nog met elkaar aan de slag te gaan. Maar het gebeurt! Ook vandaag nog in Syrië en in onze wereld dichterbij. We kunnen er met elkaar deel van uitmaken. Laten we deze hoop, de kern van ons geloof en broodnodig, aldus dr. Olav Fykse Tveit van de Wereldraad van Kerken, niet alleen vieren tijdens de Vredesweek, maar het gehele jaar laten zien.

Leest u de PAX Vieren voor liturgische suggesties. Stuur een vredesvlucht. Organiseer een bijeenkomst in uw eigen Ambassade van Vrede voor een goed oecumenisch gesprek! En loop mee op 18 september in Enschede. Aanmelden: www.walkofpeace.net

De levende God, dat raakt!

Toen de redactie mij benaderde om wat woorden te schrijven in het kader van het afscheid van mijn betaalde dienst, schoot ik in de lach. Dat duurt nog bijna een jaar, en wat kan er in een jaar veel gebeuren!

Geesje Werkman

Wat is er in het afgelopen jaar veel gebeurd als je het hebt over vluchtelingen in Europa, vluchtelingen in Nederland. In maart 2015 hadden we dit niet kunnen voorspelen! Wie had gedacht dat kerken massaal zouden antwoorden op de komst van zoveel vluchtelingen door gewoon de handen uit de mouwen te steken, door creatief te zijn. In alle hoeken en gaten van kerkelijk Nederland kom je initiatieven voor vluchtelingen tegen. In Emmen verwelkomt men de pas aangekomen vluchtelingen, in Papendrecht wordt elk gezin met een verblijfvergunning geadopteerd door een Nederlands gezin, om ze bij te staan in de integratie. Ik ben zó trots, ons kerkvolk geeft antwoord in de vorm van noeste arbeid.

Onlangs verschenen de resultaten van het onderzoek ‘God in Nederland’, waarbij de indruk bestond dat God vrijwel niet meer in Nederland aanwezig is. In het werk van al deze kerkelijke vrijwilligers is God op een grootse wijze aanwezig in Nederland! Echter, omdat het niet in de media verschijnt, lijkt het op de God die in het verborgene aanwezig is.

Wat God ons in de Bijbel meegeeft in zijn zorg voor de naaste heeft ook geleid tot de klacht die de Protestantse Kerk indiende bij het comité van de sociale rechten in Europa, de bad, bed en brood-klacht. De klacht die juridisch gewonnen werd, maar die politiek nog niet verzilverd is. Er wordt nog druk aan gewerkt. Dit leverde wél media aandacht op. Veel mensen reageerden met: ‘Ik ben weer trots op mijn kerk.’ Dat had alles met God te maken, een kerk die zich bekent tot de waarden van God, en hier een zaak van maakt!

Hoop

Waren dit nu de ervaringen die me het meest raken? Het werd me gevraagd, maar ik weet het niet. Het raakte me zeer, toen ik er bij mocht zijn op Schiphol, waar een moeder na twee jaar haar dochtertje weer in de armen mocht sluiten. En ook toen ik gebeld werd door de Somaliër die stotterde: ‘Bedankt mevrouw en gefeliciteerd!‘ Het was gelukt zijn vrouw te laten overkomen; we hadden daarbij geholpen. Het raakte me diep, maar raakte het het meest? Nee, het iedere keer opnieuw de levende God aanwezig zien onder ons, dat raakt, steeds opnieuw!

Keuzes bepalen financiële ruimte

‘Wat de Raad van Kerken kan bereiken, dat kan geen enkele kerk afzonderlijk.’ Jan Albert Visscher, zo’n zes jaar verbonden aan de Raad van Kerken als penningmeester, ziet met zorg de neiging van kerken om zich op eigen erf terug te trekken.

‘Ik maak mij grote zorgen hoe de financiën van de Raad zich ontwikkelen. Helaas moeten we vaststellen dat kerken gedwongen worden tot bezuinigingen en ze hebben de neiging om te veel voor de eigen kerk te kiezen tegenover de samenwerking van de kerken. Ze onderkennen onvoldoende hoezeer ze elkaar nodig hebben.’

‘Als kerken een bijdrage willen leveren aan maatschappelijke discussies kunnen ze dat alleen zinvol doen als ze een gezamenlijke stem hebben. Je ziet nu nog te vaak dat kerken zich tegen elkaar laten uitspelen of in het geheel niet aan het woord komen, omdat ze niet gezamenlijk optrekken. Misschien denken kerken dat ze zelf wel kunnen opereren in het publieke domein. Maar voor de buitenwacht zal dat altijd één apart kerkgenootschap zijn, dat iets naar voren probeert te brengen en dat kan nooit de kracht ontwikkelen die je als kerken gezamenlijk aan de dag kunt leggen. De kerken hebben elkaar nodig om in het publiek gezicht te geven aan het evangelie, of het nu gaat om ethische vragen rond de waardering van menselijk leven, de vluchtelingenvragen of de kwesties van armoede.’

Cijfers

Over de afgelopen tien jaar moest door bezuinigingen de bijdrage van de grote kerken RKK en PKN teruglopen met respectievelijk 70 en 26 procent. De bijdrage van de andere, kleinere kerken steeg conform de inflatie met ongeveer 19 procent. De totale uitgaven in de jaarrekening 2015 bedroegen 230.000 euro, een daling ten opzichte van tien jaar geleden met 44 procent. Het tekort in de jaarrekening bedroeg 1.400 euro.

Is er een concrete dreiging dat kerken het geld niet meer willen opbrengen?
Visscher: ‘Ja, de Rooms-Katholieke Kerk gaf al eerder aan dat zij de gevraagde bijdrage niet meer kan opbrengen en je merkt dat ook de Protestantse Kerk in Nederland steeds meer bezuinigt. En toch geloof ik dat de investeringen in de Raad van Kerken niet van die omvang zijn dat bezuinigingen wezenlijk kunnen bijdragen om de tekorten in de eigen kerk te compenseren. Op dit moment betalen Quakers één euro per lid. Andere kerken betalen minder. En bij de twee grote kerken praat je over amper twee dubbeltjes per lid of nog minder. Die bijdrage weegt gemakkelijk op tegen het gewin dat je in het publieke domein hebt van het gezamenlijk opereren. Je hebt dat geld ook in de toekomst nodig om met enige professionaliteit te kunnen blijven werken. De Raad heeft een kleine tweeënhalf ton per jaar nodig. Op het geheel van de begrotingen van de kerken is dat een klein bedrag. De bereidheid om dat bedrag te betalen, heeft niets met bezuinigingen te maken. Hieraan liggen keuzes ten grondslag.’

Mr. Jan Albert Visscher

‘Soms denk ik: geef ons de ruimte om een collecte in elke kerk te houden, niet voor oecumene in het algemeen, maar voor de Raad van Kerken. Ik ben ervan overtuigd dat individuele leden dan met hun bijdragen het belang van samenwerking van de kerken in Nederland zullen onderstrepen. De Raad is het enige platform waar kerken in officiële zin bij elkaar komen. Die samenwerking is uniek.‘

Internationale berichten

Wereldraad in Trondheim

Het Centraal Comité van de Wereldraad van Kerken komt vlak voor de zomer (juni) bij elkaar in het Noorse Trondheim. De pelgrimage van gerechtigheid en vrede staat prominent op de agenda. Leidmotief voor de bijeenkomst is: 'Pelgrimage: samen de landschappen onderscheiden.'
De stad Trondheim is zelf onderdeel van de pelgrimsroutes die in Noorwegen zijn uitgezet. De oudste pelgrimsroute staat bekend als de St. Olavs Weg; de tocht begint in Oslo en eindigt in de kathedraal in Trondheim bij het graf van St. Olav, een Noorse koning uit de Middeleeuwen (1015-1028).

Wereldraad over Syrië

'Als christelijke organisaties staan we naast onze broeders en zusters in Syrië en zullen we hen ondersteunen bij hun inspanningen om vrede te herstellen in hun land en zullen we er voor waken dat zij en andere religies en ethnische groepen actief kunnen participeren in de toekomst van de regio.'
Zo eindigt een verklaring die de Wereldraad van Kerken en Pax Christi Internationaal hebben uitgebracht. De verklaring is opgesteld omdat vijf jaar geleden het conflict in Syrië begon. 'Onze harten breken als we het lijden zien, wat mensen van verschillende religieuze tradities ervaren, die het slachtoffer zijn geworden van de burgeroorlog, de chaos en het geweld van het terrorisme.'

Nieuwe website Europa

De Europese Kerkenconferentie (CEC) heeft een nieuwe website. Via www.ceceurope.org is de informatie toegankelijk gemaakt. Onder 'what we do' staan de diverse werkgroepen, die tegelijk duidelijk maken op welke terreinen de Europese kerken actief zijn. We noemen er een paar: dialoog met de Europese politiek, theologisch gesprek, vredeswerk, mensenrechten, ecologische rechtvaardigheid, sociale zaken, bio-ethiek, educatie, migratie en Europese wetgeving.

Europa

Gezamenlijke liturgie

Er is een gemeenschappelijke liturgie van lutheranen en rooms-katholieken die kan inspireren bij de herdenkingen van 500 jaar Reformatie in 2017. Het is het eerste liturgische document dat door lutheranen en rooms-katholieken samen is ontwikkeld.
Het gemeenschappelijk gebed is een praktische gids voor een gezamenlijke herdenking van 500 jaar Reformatie. Het is gestructureerd om thema's van dankzegging, boete, en getuigenis. Doel is enerzijds dankbaarheid uit te drukken voor de gaven van de Reformatie en anderzijds vergeving te vragen voor de gescheidenheid van de twee kerkelijke tradities.
(Zie www.raadvankerken.nl, trefwoord in zoekfunctie: 'Liturgie RK en Luthers')

COLUMN

Een vreemdeling in Jeruzalem is geen vreemdeling meer

Soms overkomt het je. Het valt je toe. Pure genade. Dat je als rooms-katholiek jongetje wordt gevraagd om voor te gaan in een protestantse zondagsviering. Eerst voel je je als een lammetje dat verdwaalt raakt temidden van een troep leeuwen, die hun bloeddorst proberen te beteugelen met het zingen op hele noten. Dan voel je je als een katholieke beeldenstormer in een reformatieve porseleinkast. En dan snap je hoe heerlijk clichés zijn, vooral om ze te breken. En breken, dat doe ik graag. Ik ben ook snel afgeleid.

Enfin, afgelopen keer mocht ik voorgaan in een gemeente in Oud-Hoflandgaerde. Het ging wel goed, denk ik. Er liepen geen mensen weg onderwijl. Wel na afloop, maar dat kan ook aan de koffie liggen. Ik maakte wel een paar foutjes. Kleine foutjes, maar toch. Beginnersfouten. Zo zette ik tijdens de collecte, een heilig moment in de christelijke eredienst aan beide zijden van de Reformatie, alvast het slotlied in. Maar dat kon echt niet. Je kan niet de Heer bezingen en de Mammon spekken. Wij katholieken zingen graag onder de collecte, zodat het minder opvalt als je weer eens je kleingeld bent vergeten.

Ook bad ik een voorbede voor twee overleden gemeenteleden. Twee oudere dames. Het valt mij op dat veel oude dames op een gegeven moment overlijden. Veel oude mannen ook trouwens. Bidden voor een overledene, dat gaf echt geen pas. Als een protestant overlijdt, wordt hij ogenblikkelijk door God ingedeeld. Hemel of hel, meer soorten zijn er niet. Wij katholieken bidden altijd voor onze doden. Wij menen namelijk dat er met God best te onderhandelen valt. De goede slechten en de slechte goeden komen in de wachtkamer, het vagevuur. Waar je heel lang het geboor van de tandarts hoort, zonder zelf ooit aan de beurt te komen. Maar al die tijd denk je: nu ben ik aan de beurt. Dat gevoel dus. Uit dat vagevuur, daar kunnen wij doden uit bidden. Of je schakelt de Moedermaagd in, dat helpt altijd.

Ik vind het altijd zo geweldig, gastvoorganger zijn. Eerst voel je je een vreemde. Maar dat is snel over. In Jeruzalem is een vreemdeling immers geen vreemdeling meer.

Frank Bosman